

neponovljivi človek (str. 10). S temi besedami pa že izraža svoje intuitivno razločevanje (avto)biografskih tipov: na eni strani Makarovičeva govori o podeželskih (avto)biografijah, na drugi pa o (avto)biografijah popularnih osebnosti. Drugi tipi (avto)biografij, ki jih zasledimo v literaturi, so namreč še: poslovne, kriminalne, literarne, zdravstvene, vojaške, glashbene, filozofske, politične, verske, znanstvene, športne, gledališke, plesne in kinematografske (avto)biografije.

Makarovičeva pa s tem hkrati nakazuje, da je meja med veliko in malo zgodovino prehodna, če ne že težko določljiva. Veliki zgodovini, makro raziskavam, ki opazujejo s ptičje perspektive od zgoraj navzdol, se z življenjepisi postavijo pa robu mikro raziskave, ki opazujejo od spodaj navzgor. Tak pristop z na videz nepomembnimi malimi ljudmi in njihovimi pričevanji pa vse bolj prodira tudi v veliko zgodovino.

344

Knjiga je opremljena tudi z dokumentiranimi črno-belimi fotografijami pripovedovalcev in z nepogrešljivim slovarčkom manj znanih narečnih besed, ki so med besedilom natisnjene v poševnem tisku.

Ni pa odveč tudi omeniti, da čeprav zbiranje in objavo življenjepisov podpirajo lokalne skupnosti, občine in podobno, jim tik pred zdajci pogosto zmanjka denarja, tako da je veliko dela opravljenega tudi prostovoljno, brez plačila. V podvelški knjigi življenjepisov je urednica sama oblikovala prelom in platnice, opravila korekture (tudi lektorske, čeprav je gradivo že lektorirala Zinka Zorko). Zaradi navedenega ti življenjepisi izhajajo v manjših nakladah, pričujoča denimo le v tristo izvodih.

Mojca Ramšak

Tone Cevc: *Lončene posode pastirjev : sklede in latvice iz poznega srednjega in novega veka iz planin v Kamniških Alpah*, Ljubljana : ZRC, 2000, 124 str. : ilustr. (Vsebuje tudi: Katalog / Janja Zeleznikar)

Druga knjiga Toneta Cevca o izsledkih njegovih etnoloških raziskovanj s pomočjo arheološke metode pridobivanja materialnega gradiva za raziskavo (prva: T. Cevc in sodelavci, *Davne sledi človeka v Kamniških Alpah*, Ljubljana 1997) nam prinaša izsek iz kmečke materialne kulture poznega srednjega in začetka novega veka. Delo je posebno z več plati. Predstavlja določene vsakdanje predmete, torej izsek iz materialne kulture, česar etnologi že dolgo ne počnemo več, saj smo si v ospredje postavili način življenja in človeka. Avtor si je izbral obdobje, ki je etnologom načeloma nedostopno zaradi pomanjkanja virov, zlasti materialnih. In zadnje – delo je interdisciplinarno v navezi s kolegi arheologi, kar je redkost sama po sebi.

Naštejmo poglavja. Po Spremni besedi so predstavljene Planine (*Planine v Kamniških Alpah v poznem srednjem in novem veku*). Jedro tvorita poglavji Keramika (*Najdišča in najdbe keramike v planinah, Časovna, tipološka in tehnološka podoba skled in latvic iz 15.–20. stol.*) in Pastirji (*Kje in kako so se pastirji oskrbovali z*

lončevino, Sklede in latvice v življenju pastirjev). V zaključku sta Literatura in Zusammenfassung, čisto na koncu pa Katalog z *Uvodom v katalog najdb*. Pri pisanju dela je sodelovala dipl. arheologinja Janja Železnik, ki je avtorju pomagala pri časovni, tipološki in tehnološki predstavitvi in sestavila katalog najdb. Nerazumljivo je, da je bilo pri oblikovanju CIP – Kataložnega zapisa njeno ime izpuščeno.

Izraza skleda in latvica, uporabljena v podnaslovu, pomenita posode, katerih premer ustja (odprtine) je enak 2,5- do 5-kratni višini posode. Latvica je vrsta sklede, ki ima izliv in enega ali dva ročaja pa tudi drugačno funkcijo. Katalog predstavlja 80 kosov keramike; večinoma so fragmenti, ki so jih ljudje našli naključno in prinesli v hrambo na Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU ali pa jih je izkopal avtor s sodelavci na topografskih terenskih pregledih v planinah v letih 1995 do 1999. Tipološko so razvrščeni glede na oblikovanost ustja v dve veliki skupini: sklede in latvice z izvihanimi ustji so starejše (16. do 19. stol.) in jih je tudi več, tiste s pokončnimi ustji pa so praviloma nekaj mlajše (16. do 20. stol.). Določenih je nato 14 tipov in še nekaj podtipov. Pri datiranju je sodeloval Martin Horvat, sodelavec Mestnega muzeja v Ljubljani. Najdbe kažejo, da so pastirji lončevino dobili ali kupili v svojem okolju; na gornjegrajskih planinah najdemo zadrečko lončevino, na kamniških pa kamniško oz. komendsko ali tuhinjsko ter vrsto lončevine, ki je podobna zadrečki in je zaenkrat ni mogoče opredeliti. Sklede in latvice so uporabljali kot jedilno posodo, še bolj pa v procesu predelave mleka. Izračun kaže, da je pastir, ki je skrbel za dve molzni kravi, potreboval najmanj 20 skled in latvic. Hranili so jih bodisi v pastirjevem stanu – v prostoru torej, kjer so spali in kuhali, ali pa domnevno v posebej za to namenjeni stavbici. Veliko skled in latvic je bilo najdenih v manjših jamah in pod previsnimi balvani, na primer v planini Dolga njiva, Vodotočnik, Starih Stalah itd., kar kaže, da so v Kamniških planinah imeli mlečne shrambe najverjetneje kar v naravnih zavetjih. Te posode so praviloma ostajale tam tudi čez zimo. Avtorju je načrtovani izsek uspelo predstaviti v kontekstu tedanjih zgodovinskih razmer in načina življenja pastirjev. Vsaj toliko, da je pojasnil izvor in uporabo lončevine v planinah in napisano s pomočjo primerjave z izsledki raziskav pastirske materialne kulture švicarskih etnologov in še ohranjenega znanja pastirjev na Veliki Planini o rabi lončevine prepričljivo utemeljil.

Največja vrednost za vsakršno nadaljnje delo in rabo je katalog najdb, ki nam vsak kos predstavi z opisom in risbo, časovno datacijo in seveda podatki o nahajališču. Risba je arheološka, saj je arheologija kot stroka razvila zelo dodelano metodo risanja najdb in celo risanih rekonstrukcij keramike, kar je uporabljeno tudi v tem primeru. Čeprav so našli le fragment, je narisano tako, da si lahko predstavljamo podobo celotne posode. Za primerjavo in datacijo so te risbe izjemnega pomena. Podobne kataloge, seveda tudi z barvnimi fotografijami, bi morali izdelati tudi za lončevino, ki jo hranimo v muzejskih zbirkah. In ne le lončevino.

Kaj je delo prineslo dobrega? Najprej pobudo, da se etnologi z dobrim sodelovanjem z arheologi lahko lotimo do sedaj nedostopnih tem iz preteklih stoletij. Izzvalo je radovednost, kaj bi našli pri izkopavanju kakšne opuščene in razpadle domačije. Tovrstnega medsebojnega sodelovanja, ki je lahko zelo plodno, se bomo etnologi in arheologi morali šele učiti. Predstavljeno delo nadalje odkriva konkreten

pogled na življenje pastirjev in predelavo mleka v planinah pred stoletji. Ljudje – naša publika – od nas to pričakujejo, stroka na tak način izpolnjuje svoje poslanstvo. Če ljudem pričakovanih informacij ne nudi stroka s svojim delom, si jih poiščejo sami mimo nje. Tega smo v etnologiji doživeli že veliko. In v tem pogledu je Cevčeva knjiga prav gotovo obogatitev za stroko, ker nam kaže, da *kjer je volja, tam je pot!*

Tatjana Dolžan Eržen

346

Špela Ledinek, Nataša Rogelja: *Potepanja po poteh Šavrinke Marije*, Ljubljana : Slovensko etnološko društvo, 2000, 110 str. : ilustr. (Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva ; 32)

Leta 2000 je izšla knjiga avtoric Špele Ledinek in Nataše Rogelja *Potepanja po poteh Šavrinke Marije*, v kateri je zorni kot pogleda na življenjsko zgodbo ene od Šavrinik prepletanje edinstvenosti družbenih in zgodovinskih kontekstov severovzhodnega dela koprskega zaledja s subjektivnim pogledom avtoric, ki s pomočjo lastnega terenskega dnevnika in fotografij, urejenih v fotostrip, hodita po poti nekdanjih jajčaric.

Knjiga je rezultat zorenja študentk na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo, ki sta plod svojih skupnih seminarskih nalog (*Različne identitete Šavrinke*, 1995; *Potepanja po poteh Marije Franca*, 1997) osvetlili v razgibanem delu, ki je hkrati življenjska zgodba Šavrinke Marije Franca, fotostrip njene trgovske poti komentiran z dneviškimi zapiski avtoric in odlomki iz intervjujev. Tak metodološki pristop je inovativna povezava terenskih situacij, pripovedovalkinih informacij in raznih upodobitev Šavrinik.

Rdeča nit vsega je življenjska zgodba Marije Franca, ki je pregneta iz različnih zornih kotov. Zgodba je sestavljena iz intervjujev z Marijo in njenima hčerama, ki so bili narejeni med letoma 1994 in 1999, iz treh delov *Šavrinskih zgodb*, ki jih je po pripovedovanju Marije Franca zapisal in objavil Marjan Tomšič (1990, 1992, 1995), ter raziskovalne naloge Jasmine Jakomin *Iz družinskega arhiva družine Babič iz Gračišča* (1995).

Fotostrip kot beleženje vidnega nam približa avtoričina pogleda na slišano življenjsko zgodbo, ki sta jo podoživeli v štiridnevem pešačenju julija 1995, ko sta se odpravili po Marijini trgovski poti od Gračišča do Buzeta in nazaj do Trsta. Njune fotografije sedanjega stanja krajev, koder sta hodili, spremlja še besedilo iz terenskih dnevnikov, ki so "neposredni komentar doživetega in govorijo o Mariji, iskanju poti, o ljudeh, ki sta jih srečali, pokrajini, arhitekturi vasi, vzdušju, anekdotah in zgodbah, ki so jima jih pripovedovali ljudje ob poti" (str. 15). Pripombe in asociacije pripovedovalke Marije ob posameznih fotografijah pa razširjajo njeno življenjsko zgodbo onkraj determiniranosti njunih vprašanj.